

Jeroen Brouwers

Het hout

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

De pij irriteert mijn huid.

Het lompengewaad van Franciscus van Assisi die met wolven sprak.

Kloosterlingen die in zijn orde zijn getreden dragen zijn habijt dat de vorm van een kruis heeft. Voorzien van een capuchon hangt het zwaar aan de schouders, reikt tot de voeten en hult het hele lichaam in faecaal bruin, de stof is ruw en schrijnt. Men moet er kleding onder dragen om niet zinloos te worden van jeuk, die het naakte vel teistert als termieten.

Wat draagt een kloosterling onder zijn pij? Een tot het middel reikende kiel, een trainingsbroek, een onderbroek, dit lijfgoed is voorzien van verstelbare elastieken.

Over de pij wordt het scapulier gedrapeerd. Dit is een baan stof van dezelfde lengte, materie en kleur als de pij met een gat erin om het hoofd door te steken. Te dragen over borst en rug, zoals een celebrant het kazuifel. Alles van uniforme snitloze makelij, alles in dezelfde forse maat, waardoor iedereen alles hoe dan ook past.

Op zaterdag moet alles in de was, het taakdomein van Plechelmus, die er schoon goed voor in de plaats levert. Wij ordebroeders houden er naar voorbeeld van onze stichter geen persoonlijke bezittingen op na, dus ook geen eigen kleren. Zo dragen wij al naar het toeval wil om beurten het hemd, de

onderbroek, de hobbezak die een confrater een week tevoren aan zijn lijf heeft gehad. Ik overtreed de orderegel door nooit de gemeenschappelijke kloosteronderbroek te dragen.

De lompenjurk van Franciscus wordt rond het middel bijeengegord door een wit koord met drie knopen erin, die ons zijn leefmotieven in herinnering houden. Knoop een: armoede. Knoop twee: gehoorzaamheid. Knoop drie: onthouding of kuisheid. Ga er maar aan staan. Il poverello heeft er gedichten over nagelaten, ze hangen ingelijst in de kloosterrefter.

Begin april, dinsdag in de goede week. Omdat het eergisteren palmzondag was hangen er verse buxustakken achter alle kruisbeelden en wijwaterbakjes. Nauwelijks lente en het is al etmalen zo agressief heet alsof mijnheer broeder zon woede uitbraakt. Vlammende hitte als kokende kots, die overal doorheen dringt, zelfs door de muren van de gewoonlijk koele, zelfs kille kapel. Daar dendert de zon door de gebrandschilderde ramen met de Franciscustaferelen, waarvan de kleuren verbleken in het als brand inslaande licht. Zo heet als in de keukenfornuizen van Severinus en zijn juvenist die nog geen kloosternaam heeft. Als het zelfs in de kapel al zo moeilijk te harden is, waar dan te blijven in mijn kamertje onder het dak, waar ik in mijn broeiende gewaad als slaapzaalsurveillant de wacht zit te houden, om mij heen is het rumoeren van de jongens in hun chambrettes.

Het ruimtetje waar ik me ophoud is twee bij vier tussen triplex wanden, zonder plafond. Zolang op mijn tafeltje het gloeipeertje brandt dat uit de lampenkap is gezakt en eronder bungelt, werpt het een rechthoekige lichtvlek tegen het plafond van de slaapzaal boven mijn cel. Een lichtbolletje van weinig sterkte. Niets naast het daveren van de zon en toch lijkt de hitte, die ook 's nachts niet uit mijn pij trekt, door dat bolletje te worden veroorzaakt. Ik staar in de matte gloed ervan

en heb dorst, maar de thermosfles, door Severinus' koksmaat gevuld met thee, is tot de laatste druppel leeg. In tegenstelling tot mezelf. Wat ik met kleine teugen aan koude bittere thee heb gedronken plenst met bolle druppels mijn lijf uit, nietswaardig lijf, ik druip van hoofd tot helemaal beneden. Kiel en broek heb ik van me af gestroopt, scapulier ook, koord ook, de pij natuurlijk niet. Ook voor mijn kamertje hangt maar een kort gordijn tot zowat een halve meter boven de vloer. Wie zijn bed uit komt, streng verboden tenzij stringente reden, kan mijn blote voeten in de franciscaanse sandalen zien, aan meer bloot kan ik mij hier als toezichthouder niet overgeven. Zo zit ik naakt in de pij, overal gebeten door de stugheid ervan, alsof ik in een juten zak woon. Ik probeer niet te bewegen en de kemelharen tent op zo weinig mogelijk plaatsen met mijn vlees in aanraking te brengen, verachtelijk vlees, dat ik met het knopenkoord zou moeten geselen. Ik kijk wel uit.

Ik heb het lampje uitgeknipt. Met lichtkringen achter mijn ogen tuur ik door het raam, dat openstaat, hoewel ik het beter gesloten zou laten om de hitte buiten te houden.

De nacht is een zwarte massa explosieve broeierigheid. Geen sterren te zien. Ook zuster maan is er niet. Beneden mij ligt de speelplaats met de kastanjabomen. Aan de overkant van de betegelde vlakte is het schoolgebouw, waar nog licht brandt in het meest rechtse raam van de tweede verdieping. Daar zit Mansuetus die zijn naam uitspreekt als Mansoewee-toes. Hoofd van de middelbare klassen. Knapen van twaalf tot zestien, zeventien jaar, over wie ik in deze slaapzaal moet waken.

Ik hoor je wel Bruinsma! Zodra ik mijn gloeipeer doof en de lichtvlek van het plafond verdwijnt, komt het janhagel tot leven. Bruinsma doet of hij nadrukkelijk kucht. Ahèmm ahùmm. Uit een andere chambrette komt geknor. Jou ook

Weytjens! Ga slapen, man, het is hier geen varkensstal. Ik tik met het kruis van mijn rozenkrans op het tafelblad. Ik heb het ding in mijn hand om iets in mijn hand te hebben. Wij dienen dit kralensnoer dagelijks ten einde te prevelen daar wij zijn toegewijd aan de heilige maagd volgens de regel van Franciscus, zelf een gebeten vrouwenhater, al had hij volgens apocriefe bronnen iets met de heilige Clara.

In de voorlopig weergekeerde stilte lijkt de hitte te gonzen. De atmosfeer als dreigend beest. Achter het schoolgebouw gloeit het schijnsel van de buitenwereld, zoals wij het autistisch noemen. De buitenwereld omspant de hele planeet en het universum. Onze gebouwencomplexen vormen een gesloten enclave, wij leven separaat van de buitenwereld, waar wij niet bij horen, onze terreinen zijn afgegrensd door muren. Wij vormen een autonome mannenkloostergemeenschap met jongenspensionaat, ons instituut heet Sint Jozef ter Engelen, gesitueerd in het afgelegenste zuidoosten van Nederland. Om ons heen ligt het mijndorp Blijderhagen, waar soms fanfaremuziek vandaan komt, gedempt door verte. Soms stemmen en gelach van mensen zoals ik aan de andere kant van de muren. Ik zit met zondige opstandige gedachten en met heimweeërige verlangens die in strijd zijn met knoop drie. Naar rechts loopt de straat dood op de grensboom met Duitsland. Ongeveer op dat punt brandt het licht in Mansuetus' kamer. Twee tl-buizen. Het raam waar dat licht schijnt is een gele lap in het pastoorzwart van de nacht, te zien door de takken van de kastanjes. Hij van daaruit zal het povere schijnseltje van mijn lampje wel niet zien als het brandt.

Als je nu niet onmiddellijk ophoudt met die smerige geluiden, Weytjens! Schreeuwen doe ik niet. Het heeft hier alles van een strafinstelling. Broeder? Ja Weytjens? Mark Frelink is er nog altijd niet. Knor knor. Ahômm. Besmukte geluiden

in verschillende slaapcoupés. Stilte! Iedereen slapen! Ik produceer opnieuw een roffel met het kruis van het weesgegroe- tensnoer met de houten kralen. Daar rinkelt de lamp van in de fitting, het resoneert in de thermosfles.

Ik kom niet van mijn stoel en word weer onbeweeglijk. Druppels aan mijn oren en neus. Er glibbert er een van nek naar stuit. Nog een van borstbeen naar daaronder, waar het jeukt. Kloosterzakdoek om te vegen en te deppen was vanmorgen al doorweekt. De lap hangt achter mij aan het bed te drogen nadat ik hem onder de kraan heb uitgespoeld. Medebroeders op de aardappel- en groenteakkers opzij van de gebouwen leggen een knoop in de vier punten van de zakdoek en spannen hem zo over het hoofd. God weet wat de confraters nog meer met hun zakdoeken doen. Naast God weet ik dat ook, ik doe er hetzelfde mee, waartoe het weefsel bij voorkeur droog zij, nat is niet prettig.

Mark Fremlink moest nablijven na de avondstudie.

Mansuetus verscheen in de deuropening van de studiezaal en commandeerde met die snorkende stem van hem, na eerst dat schraapgeluid: Fremlink! Als hij opdoemt slaat meteen absolute stilte in. Als hij weer in de gang is opgelost, deur geluidloos achter zich gesloten, zoals hij hem ook opeens geluidloos heeft geopend, blijft iedereen nog seconden verstijfd. De leerlingen, maar wij, zijn kloosterbroeders, evengoed, die Mansoeweetoes ook buiten het schoolgebouw meemaken.

Een stronk van een kerel, die door zijn gestalte boven alles uitsteekt, ook als hij zit of knielt. Het franciscuskleed bergt een zo omvangrijk lichaam dat het hem niet tot de voeten maar tot halverwege de behaarde onderbenen reikt. Daar verplaatst hij zich niet mee met dreunend misbaar als de kolos die hij is, maar onhoorbaar, zonder te sluipen, of hij met grote stappen zweeft. Opeens is hij er, opeens staat hij voor of ach-

ter je en je schrikt. Die schrik is angst. Dat bolle kale hoofd met de kleine loerende ogen boven pofferige wangen. Broeder ever. Hij zet een stem op die wel altijd dreunt. En voordat hij iets zegt altijd eerst dat bijna rochelende aggrômm. Alleen al bij de klank daarvan verstommen mens en natuur, terwijl de mens er ook nog bij verbleekt. Onze broedergemeenschap ziet hem alleen in de kapel, niet altijd bij alle diensten, en in de kloosterrefter in het slot. Het slot is in het hoofdgebouw de afdeling die alleen voor de broeders is, verboden te betreden voor ieder ander. In het slot, afgezonderd van de leerlingen, hebben wij broeders onze gemeenschappelijke eet- en ontspanningsruimten en ieder onze eigen cel met bed, wijwaterkuijpe met palmtak aan het hoofdeinde, tafel, stoel, bidbank, kruisbeeld, kast. Ik woon ook in zo'n cel zonder ramen, behalve als ik zoals nu nachtsurveillance heb.

Mansuetus heeft zijn eigen vertrekken met de buislampen aan de overkant, werkkamer, slaaphok. Gezagvoerder in het schoolgebouw en daar dag en nacht aanwezig, inspecterend, spiedend, controlerend, boekje bij zich waar hij de dingen in noteert. Ben jij lui, jongen? Hij trekt aan een oor dat hij een keer of tien als een lichtschakelaar naar links en rechts wringt. Wat doe jij tijdens de les op de gang, knaap? Klas uit gestuurd? Hij slaat met vlakke hand in het gezicht, wat in alle lokalen is te horen. Knijpt als een ijzeren tang in het vel van de hals en draait het met halve slagen de ene kant de andere kant op. Jij moet maar eens een middag in de put. Om na te denken over je gedrag. Nog erger treft het de leerling van wie hij alleen de naam uitspreekt. Freelink! Die dient zich na de huiswerk- en studie-uren in zijn kantoor te melden. Het schoolhoofd houdt van blond waar hij zelf geen haar meer heeft, behalve roestige wimpers en wenkbrauwsprietten. Als hij zelf lesgeeft, Duits, schrijdt hij in het klaslokaal tussen de

banken door en als hij niet loopt te meppen legt hij, tot doodschrik van wie het overkomt, zijn zware hand op het hoofd van een strogele oppassende pupil. Die voelt zijn zorgvuldig gedrapeerde haar met een paar harde aaivegen in het onge-rede geweven. Mansuetus' affectiebetuiging. Mark Freelink is honingblond. Een tengere jongen, kinderlijk nog, net veer-tien jaar.

In de trapsgewijs oplopende studiezaal stond ik toevallig naast zijn bank. Door alleen mijn wenkbrauwen en kin te be-wegen vroeg ik hem wat er gebeurd kon zijn, dat zo ernstig was dat hij op audiëntie bij de ever moest. Die zoekt er dagelijks wel een, ook wel twee, of drie, uit voor onderhoud, dit is een woordspeling, waar de jeugd krom en naar adem happend van het schreeuwen en de verwarring van terugkeert. Toch al romig bleek als een cherubijn op schilderijen, was Mark nog witter geworden, tegen het vale aan. Hoofd tussen zijn schou-ders, ineengedoken boven zijn schrift. Opende zijn handen, de binnenkanten naar boven, als gebaar van nietweten, geen idee van fout of overtreding. Schudde er zijn hoofd bij en keek mij benauwd aan. Scherpblauwe ogen. Mijn arm om zijn frêle schouders leggen? Niet doen. Om het ventje te bemoedigen? Niet doen. Ik raak de leerlingen niet aan. Ik niet. Ik zag zijn gebogen dunne nek met de liggende accolade van zijn haar-grens. Pensionaatsbloes reglementair tot bovenaan gesloten, pensionaatsstropdas in een veel te strakke knoop. Bij deze temperaturen. Zweet in zijn gezicht, zijn haar, zijn handen, net als bij de andere jongens, die allemaal naar hem keken, ingewijd en op de hoogte, maar bij hem vloei-de en droop het en hij kreeg het niet met zijn mouwen weggeveegd. Heb je geen zakdoek? Nee, had hij niet. Door een zij sleuf in de pij diepte ik de mijne uit mijn broekzak op en legde die voor hem neer. Iets kleiner dan een keukendoek. Er kan veel in. Ik had

het textiel in de loop van de dag al eerder onder de waterstraal gehouden en uitgewrongen, zelf ook wasemend van hitte en de doek gebruikend om hoofd en nek te dweilen. Trouwens ook voor dat andere, denkend aan de onbereikbare. Hij was zo goed als weer droog toen ik hem aan Freelink gaf en opnieuw danig nat van watersnot en zweet toen ik hem na de studie van hem terugkreeg.

Naast Mark Freelink zit Wil van Lanschot. Niet janken! Dat zei hij hardop terwijl hij zijn schouder tegen die van zijn buurman schoof. Legde zijn hand op Marks hand met de zakdoek en kneep erin en hield hem omklemd. Ik jank niet, klonk het piepend terug. Laat hem doodvallen. Ook straks niet janken, daar geniet hij van. Alles hardop in de studiezaal, waar hooguit bij dringende noodzaak mag worden gefluisterd. Met het kruis van de rozenkrans, waarmee ik voor de vorm had rondgelopen, beide handen achter mijn rug, tikte ik hard op het blad van de bank, Van Lanschot treffend met bestraffende blik. Elders in de ruimte haalde iemand met bekend knor-geluid zijn neus op, maar voordat het gesnuif en gegiechel hierom losbrak, stond de verwoestende stilte opeens opnieuw in de deuropening, waar ik met mijn rug naartoe stond. De verkramptheid sprong van beneden uit de zaal tegen mijn schouderbladen en joeg elektriciteit door me heen. Daar was hij terug, Mansuetus, de voorflap van zijn scapulier over zijn schouder geslagen, het knopenkoord afgezakt tot onder zijn puilbuik, in de te korte pij waren deels zijn blote onderbenen te zien. Een nattig opgezwollen Übermensch.

Eerst jij dan maar, Von Lansjot, snorkelde hij. Grômm. De naam is Van Lanschot, mompelde de toegesprokene. En tegen Mark, fluisterend: Nu! Straks bij de haag. Duidelijk ook door mij verstaan. En hij stak er heel even zijn duim bij op.

Hier! De medebroeder richtte zijn gestrekte wijsvinger

dwingend naar zijn tenen. De Gestapo hield er honden op na die bij dergelijk bevel, zó gegeven, spontaan begonnen te pissen van angst. Met zijn andere hand stond de medebroeder ongeduldig klapjes opzij van zijn bovenbeen te geven. Dat kan sneller! Hij schreeuwde het, met holle galm door de verstarde ruimte.

Wil van Lanschot, bovenste overhemdknoopje niet gesloten, stropdas niet tegen de keel, was traag opgestaan, de korte uniformbroek waar hij begint uit te groeien bij de pijpen en van achter fatsoenerend, en haastte zich langzaam trede na trede omlaag. Daar zou hij van de medebroeder een dreun tegen zijn hoofd hebben gekregen, als hij niet op de nanoseconde af op tijd door zijn knieën was gezakt. Mansuetus' hand stootte door leegte, al brulde hij: Die heb je alvast te pakken, mislukkeling. De jongen werd aan de stropdas overeind getrokken. Kreeg toegeschreeuwd: Jij heet Will? Jij hebt geen will. Geen will en niks. Jij bent gar niets met die lelijke tronie van je mit diese rote en gele poisten. Met Mansuetus' vuist aan zijn keel werd Wil van Lanschot naar de zaal gedraaid waar iedereen bleek als beelden de dingen volgde, behalve Mark Freelink die het niet wilde zien, kin op zijn borst. Hier, laat je kameraden mal goed kijken wie hatelijk lelijk je bist knor met je poistenbaard. Iedereen verafschuwt je zo weerzinwekkend als je bent. En dat heet Will. De nageboorte van een stinkdier dat ben jij. Een slijmprop. Jij bestaat helemaal niet. Lucht ben jij, stinkende lucht. Ramen open, wij willen jou niet ruiken. Jij een will? Ik heb hier de will. Niet jij. Jij doet wat ik will.

Zijn hoofd omlaag werd het slachtoffer de gang op gesleurd, zicht biedend op zijn achterwerk als de spiegel van een hert. De te kort geworden broekspijpen. Bevoren in de hitte hoorde men het geschreeuw van de eerwaarde opvoeder.

Het verplaatste zich naar het eind van de gang, daar verstomde het achter de andere deur. Vol van genade, de heer is met u. De naziterreur is nu acht jaar voorbij. Ik heb het gegil, gebeuk, gestamp nog in mijn hoofd. Nu staan overal vrijheidsmonumenten.

Drie vingerknippen boven mijn hoofd. De studietijd was om. Niet volgde hierop het gebruikelijke rumoer van opgeluchte zuchten en dichtgeklapte boeken en lessenaarsdekseks. Het bleef gespannen stil in algemene bedruktheid. Toen iedereen de zaal was uit geschuifeld bleef Mark Freelink achter, ineengekrompen klein en alleen, wit tussen al die donkere banken, zo goed als in het midden van het wijde vertrek, acht treden boven de vloer. Zijn vingers tussen zijn hals en de boord van het overhemd, zijn hals en de knoop van de das, alsof de drenkeling zich vastklampte aan zijn eigen kleren. Wat hem wacht nu iedereen is vertrokken voltrekt zich altijdeender:

De ever, die je niet hoort aankomen, doemt op in de deuropening en wenkt met zijn behaarde vinger. Als de delinquent voor hem staat schroeft onze medebroeder zijn klauw rond diens nek of oor of vat hem bij de stropdas en dwingt hem diep voorover naast hem mee te strompelen. De lange gang door. Het strafkabinet binnen, Mansuetus' kamer, waar de zondaar met het bovenlichaam over het ijzeren schrijfbureau wordt gedwongen. Daar ligt het werktuig gereed. Iedereen weet knor knor van deze gang van zaken, zeker de helft van de schoolbevolking heeft het ondergaan. En mij is het door Mansuetus zelf gedemonstreerd. Zo hou je ze eronder, Bonaventoera, du bist allzu unmännlich weekhartig.

Als het weer plaatsvindt, zoals vanavond, blijft het stiller op de speelplaats waar men nog wat rondhangt tot het tijd is om te gaan slapen. Tweede verdieping het rechterraam, het enige

waar het licht blijft branden in het verder uitgedoofde schoolgebouw, dat als een vijandige oorlogsbodem in de schemer drijft. Al schopt men wat tegen een bal, de ogen blijven wegdwalen naar dat raam. Van beneden af kan je de lichtbuizen zien hangen. Bevind je je daar onder die buizen, hoor je dat ze een hoog ritselgeluid geven. Men is te bedrukt en het is te warm om echt te voetballen. Altijd voetballen, altijd alleen maar voetballen.

Wat heeft Mark uitgehaald dat moet worden bestraft? Niemand die het wist of zich iets kon voorstellen. Aardige, verlegenachtige stille schoolgenoot. Bij het samenstellen van elftallen wordt hij nooit gekozen, hij draaft wel mee in de horde, aan welke kant, op welke plek dan ook, zonder iemand voor de voeten te lopen. Weet jij het ook niet, Wil?

Wil van Lanschot was na tien minuten, een kwartier, langer duren Mansuetus' tuchtondernemingen doorgaans niet, op de speelplaats verschenen. Hij haalde bokkig zijn schouders op, hoofd gebogen. Huilde hij? Wil van Lanschot en janken als een meisje, nog liever gaat hij zoals Jan van Speijk met een donderknal de lucht in. Achter de dasknoop, nu keurig in top, het overhemd tot bovenaan gesloten, bewoog zijn grote adamsappel. Hij slikte. En slikte. Ik mag in de klas en de studiezaal niet meer naast Mark zitten, mompelde hij, en wij mogen niet meer met elkaar praten. Een vriendschap als die van David en Jonathan, loyaal met elkaar tot over bergen en ravijnen. Verboden, verdacht. De pensionaatsjeugd moet altijd ten minste met zijn drieën zijn, nooit met zijn tweeën en men mag elkaar niet aanraken.

Er stond een kring van schoolgenoten om ons heen. Heb je prugel gekregen met het hout, vroeg Roelof Smits van Waesberghe. Prugel. Woord als een brandnetel. En het hout. Alleen die aanduiding al is verschrikkelijker dan een hoeftrap

van een keiler van honderdvijftig kilo. In de groep klonken varkensgeluiden. Hou daarmee op, zei ik. Wil van Lanschot bleef naar de tegels kijken, naar het rooster rondom de voet van een kastanje. Onderlip die er wit van wegtrok tussen zijn tanden. Maar wat heeft Mark gedaan, vroeg ik opnieuw. Die had nu toch ook al terug moeten zijn. Wil draaide zich om en liep weg. Zijn broek begint heus te kort en te krap te worden en spant om zijn achterste. Wat Mansuetus een handeling heeft bespaard. Met zijn ene, dan met zijn andere hand wreef de jongen zich daar met een vluchtige, strelende beweging. Aan de achterkant van zijn bovenbeen een rode striem. We zagen hoe hij zich stoer liep te houden. Niet doen. Niet Wil van Lanschot uit compassie tegen mijn franciscuslumpen trekken. De medebroeders zouden het kunnen zien. In de kloostergemeenschap heerst niet de liefde die de ordetichter in een lied bezong als de Heilige Liefde, die alle duivelse en lichamelijke aanvechtingen en lichaamsgebonden angsten verdrijft. Opeens was het even doodstil op de speelplaats. In die paar seconden reed aan de andere kant van de muur een auto voorbij en overviel mij immense melancholie. Toen klonk het stuiteren en knallen van de bal weer.

Medebroeder Wiro, ook nachtsurveillant, kwam tevoorschijn. Het is weer zover, zeiden we tegen elkaar, of zeiden we niet en spraken alleen onze blikken. Wie? vroeg Wiro. Hij rook naar iets. Verbaasd bracht hij uit: Mark Frelink? Iedereen hier zie ik in staat tot alles, maar die brave Frelink toch niet? Hij stak een verfrommeld sigarettenstompje aan, de lucifervlam overbodig binnen de beschutting van zijn handen. Die waren witbestoven. Hij zoog een ferme trek zijn longen in. Markje Frelink ach jee, jaja. Dit kwam met rook zijn mond uit. Na nog een haal kneep hij de peuk weer uit en borg hem op borsthoogte weg in het lucifersdoosje met de zwaluw.

Mocht ik een zwaluw zijn. De lente zuigt aan mij. Olla uogala, hinase hic. Wat let me eigenlijk nog? In het ijslicht op de bovenverdieping schoof het silhouet van Mansuetus langs het raam. Lichaamsgebonden angsten. Sla hem niet de ziekenboeg in, zei Wiro. Hij had daar waarschijnlijk dezelfde associaties bij als ik. Die Johannes Vianney van de ziekenboeg, kijk daar ook maar voor uit. Waar ruik je toch naar, zei ik. Wat is dat voor wit aan je handen en daar aan je mouw. Je ruikt misschien deeg, zei Wiro, en zich afkloppend: Dit is bloem of vanillesuiker. Hij had corvee bij Lebuinus en Hubertus in de bakkerij. Die hebben overwerk vanwege het hoge bezoek overmorgen.

Wil van Lanschot leunde met zijn rug tegen de muur van de kapel. Duimen achter de broeksriem, ogen onafgebroken op het raam met de buislampen gericht. Langs zijn onderlip probeerde hij het haar uit zijn gezicht vol acne te blazen, maar het bleef plakken. De baard begint door te komen, ook in zijn stem. Het tegendeel van blond. Wil is de ravenzwarte. En ook verder het tegendeel van zijn tengere schuchtere boezemkompaan, van wie hij verschilt zoals steen van ether. Altijd als eerste gekozen bij het samenstellen van voetbalelfallen. Niet janken. Van Christus is ook niet opgetekend dat hij brulde toen ze hem geselden en spijkerden. Hij stond steeds even zijn achterwerk tegen de steen te drukken, om de pijn te neutraliseren die nog wel een paar etmalen voelbaar zou blijven. Maar opeens kwam hij los van zijn achtergrond toen hij de bal op zich toe zag rollen. Hij zette er zijn voet op en legde hem stil. Zonder aanloop, duimen achter de riem, lanceerde hij geblesseerd en al een hengst tegen het ding dat het echode. O jee, hoorde ik Wiro zeggen. De bal loeide onbedoeld richting Mansuetus' raam als naar een verlicht doel. Op een paar decimeters ernaast klapte het projectiel tegen de gevel en bleef,

doïng doïng, een paar keer op de vensterbank kaatsen voor het naar de aarde terugsprong, waar het stil was geworden als tijdens de consecratie. Wil slikte. En slikte. Al was hij kleurloos geworden van schrik, aan de riem spanden zijn handen zich tot vuisten die hij in zijn buik drukte, het bovenlichaam in een hoek vooruit begon hij naar het raam te roepen, waarbij het spuug uit zijn mond sprong. Mark! Wat hij nog meer riep verstonden we niet, want ik redde hem door de bel. Daar stond ik juist onder, mijn hand al om het leertje aan de klepel. Boven het slaan van de bel bleef te horen dat hij met schorre stem stond te tieren, maar zijn woorden gingen verloren. Blijf met je gore zwijnspoten van Mark af. Schreeuwde hij dat? In het raam was geen reactie merkbaar. Heeft broeder ever de klap van de bal tegen de buitenmuur van zijn kantoor en het stuiteren op de vensterbank niet gehoord, niet gezien? Is hij niet in die kamer? Waar dan. Waar blijft Mark?

Op het belsignaal splitsen de leerlingen zich in de twee groepen en de afzonderlijke rijen om naar de slaapzalen te stommelen. Wil van Lanschot hoort bij de groep van Wiro, die over de stenen trap naar slaapzaal Pius XII gaat, ik en mijn kudde gaan de houten trap op naar Innocentius III. Hommage aan het pausdom. Pius is de nu regerende, van Innocentius kreeg Franciscus in twaalfhonderdzoveel de zegen voor zijn organisatie. Mark Freelink bleef ontbreken. Hou op met die geluiden! Het morrende volk. Er dient vanaf hier silentium te heersen tot morgenochtend, maar de vlerk Bruinsma durfde op fluistervolume te zingen: Is het niet fijn om een varken te zijn. Anderen produceerden het refrein: Knorknor. Ahûmm! Agrômm! Met iedere trede hoger leek de hitte op te lopen. De jongens trekken hun stropdassen al los en beginnen aan het openknopen van hun bloezen. In de oude trapschachten uit de vorige eeuw bleef de zweetlucht van al die bonkige puber-

lijven hangen. Natuurlijk ook van mijn lijf, ik rook mezelf terwijl de hitte als stoom onder mijn rokken drong, het kruis van mijn broek was klam, mijn opgedolven zakdoek idem.

In de waszaal stond men elkaar in ondergoed nat te gooien. Hoofden onder de kraan, voeten onder de kraan. Ik verzamelde water in mijn handen en wierp het in mijn gezicht en haar, maar zuster water, die zeer nuttig is en nederig en kostbaar en kuis, zoals onze stichter zong, schonk geen verkoeling, alsof ik koortsig ben. Ik spoelde de zakdoek, wrong hem uit, hing hem aan mijn bed te drogen.

Er is onrust in de atmosfeer, de jeugd blijft langer klieren dan gewoonlijk, ik kan op de tafel blijven roffelen. Dan kom ik, het lampje weer aan, toch maar overeind, de stoel zo luidruchtig achteruitschuivend en verplaatsend dat duidelijk is dat ik langs ga komen. Op mijn licht krakende sandalen loop ik onder de nachtlampen langs de chambrettes, rozenkrans voor de vorm tussen mijn vingers, de weesgegroeten vervelen me. Ik zie en hoor ze heus wel als muizen uit elkaars kamertjes wegstommelen, waar ze hebben zitten mompelen of kaarten bij een zaklampje of dingen hebben gedaan die in de biechtstoel zullen moeten worden verteld, al is het verstandiger als iedereen er zijn mond over houdt. Was het met jezelf of met iemand anders, vraagt de geile clericus de biechteling. Gelieve het hem zo ampel mogelijk te beschrijven. Hoe vaak met jezelf, meermaals per dag, per nacht, wat fantaseer je daar zoal bij. Met iemand anders, was dat iemand van hetzelfde of het andere geslacht? Waar zou men binnen de bepantserde klooster- en kostschoolmuren het fabelwezen met het andere geslacht vandaan moeten halen. Wie is degene met wie de zonde is bedreven? De biechtbeluisteraar behoort niet tot de orde van Franciscus, maar is een wereldheer in het zwart. Zijn toog is altijd groenig van het zeveren van de soep en kledder-

andijvie die hij erop morst aan zijn eigen tafel in onze slotref-
ter. De eerwaarde godgeleerde heer Van Santen, bijgenaamd
Sneef, niemand weet waarom, zoals ook niemand weet waar-
om deze kwijlende stiekemerd van tegen de zestig door zijn
oversten is aangewezen als de geestelijke leidsman van ons
klooster en de jeugdige pensionaatsbevolking. Hij moet prof
aan een of ander seminarie zijn geweest, waar iets is voorge-
vallen. Onkuisheid, zo leert de catechismus, is doodzonde te-
gen het zesde en het negende gebod. Het zesde gebod luidt:
Gij zult geen onkuisheid doen. Het negende: Gij zult geen on-
kuisheid begeren. Het zesde gebod, men dient het allemaal
uit het hoofd te kunnen opdreunen, verbiedt zegt de catechis-
mus: alle uitwendige zonden van onkuisheid, het verbiedt
ook onzedige handelingen, blikken, gesprekken, gezangen
en lectuur, toneel- en filmvoorstellingen, die tot onkuisheid
kunnen leiden. Wat verbiedt het negende gebod? Antwoord:
Alle inwendige zonden van onkuisheid, namelijk onkuise be-
geerten en vrijwillig behagen in onkuise gedachten. Duide-
lijk? Vanaf het altaar predikt Sneef bij voorkeur zo niet altijd
over onkuisheid. Om het inzichtelijk te houden schildert hij
dat het de doodzonde is die men bedrijft met de lichaamsde-
len welke men bij het zwemmen met de zwembroek bedekt.
Daar ik sedert mijn intrede geen zwembad of strand meer heb
bezocht en ook de onderbroek rond de aangegeven delen niet
draag, houd ik voor me wat Sneef zo belust wil weten. Nooit
onkuis? vraagt hij me in zijn bedompte biechthok. Niet in
woord, daad, voornemen of gedachte? Na lang zwijgen fluis-
ter ik terug: Zelden, werkelijk hoogstzelden, besluipt me een
enigszins troebele gedachte. Waarop hij slurpend informeert:
Is dat een gedachte betreffende het eigen vlees, dat van een
medebroeder of een van de jongens of van iemand van het
andere geslacht? Zo iemand heet een vrouw, denk ik steeds,

alleen dat woord wordt al tot onkuisheid gerekend en overigens had ik tot voor kort geen idee hoe dat andere geslacht er zou moeten uitzien. Ik antwoord de viezerik dat dergelijke ingeving altijd dermate kortstondig is dat ze al vervluchtigt voordat zich een voorstelling heeft ontvouwd. Dan hoor ik hem teleurgesteld zuchten, een draad speeksel tussen zijn grauwe ondertanden en borstknopen. Wat zal ik het hem allemaal aan zijn druipneus hangen.

Hier en daar sla ik voor een chambrette het gordijn opzij. Pyjama's zijn verplicht, maar de meesten liggen naakt onder de lakens. Ik zeg er niets van. Mij is veel om het even en zoals het gespuis ook weet mep ik er niet op los zoals andere opvoeders in onze community. Met de vlakke hand, met de vuist, met beide vuisten, een kleeërhangër, een sandaal, de rozenkrans, de rug van een handveger, de knopen in ons boetekoord, Mansuetus met het hout. Ik loop er misselijk aan te denken, rillend in mijn pij alsof ik het in de zware hitte op eens koud heb.

Alard Haagen ligt weer te snikken, gezicht in het kussen. Nog drie nachten, over vier dagen ben je weer thuis, zeg ik. Kom, wees een kerel. Ik ga zijn kamertje niet binnen om hem zittend op zijn bed over het stoppelhoofd te aaien. Ik niet. In het raam achter zijn bed is de buitenwereld zwart, maar de ijzeren toren van de steenkoolmijn met bovenin het draaiende wiel, verderop en toch dichtbij in het donker, is verlicht als een visioen. Daaromheen de raampjes van woonhuizen waar lampjes branden, uit de distributieradio komt een hoorspel of muziek. Daar woont ze. Hunker overheerst door tristesse naar ik weet niet wat, al weet ik het wel. Ik sta besluiten te nemen, ik durf de besluiten niet te nemen, ik aarzel maar en pieker, weeg, verwerp, besluit opnieuw te besluiten, nu definitief, met de angst in mijn keel, die daar al maanden hangt. Is

het nu eindelijk stil! Weet ik zeker dat ik het niet tegen mezelf roep?

De nachtlampen hangen zeven voetstappen van elkaar. Mijn schaduw, dat ben ik, drijft voor mij uit. Halverwege verschrompelt hij en zie ik mezelf onder mijn sandalen verdwijnen. Achter mij ontsta ik opnieuw, alsof ik mezelf aan mijn enkels voortsleep. Dan doem ik als spook weer vóór mij op, groter dan ikzelf ben, tegen de muur waar ik me omdraai om er niet zo goed als radeloos met mijn hoofd tegenop te lopen en in mijn schaduw te verdwijnen. Ik besta zoals mijn schaduw.

De chambrette van Mark Fremlink. Het gordijn is niet gesloten. Bed stipt naar de voorschriften opgemaakt, maar het is beangstigend dat hij er niet in ligt. Van het kastje ernaast staat de deur op een kier. Volgens mijn schaduw lijk ik te sluipen als ik de enclave betreed waar geen lichaam ademt. Correctie: ik adem er. Licht hijgend naar zuurstof in de compact opgestapelde hitte tussen de houten wandjes. Tegen de zijkant van het kastje het wijwaterbakje. Dit is een mollig porseleinen engeltje van het andere geslacht met voor haar buik een schelp. Daar vouwt ze haar blote armen omheen terwijl ze scheef in de veel te grote verse palmtak hangt die achter haar rug is gestoken. Er is geen water in de schelp. Men wordt geacht 's avonds voor het inslapen zowel als 's morgens onmiddellijk na het ontwaken zijn vingertoppen in het bakje te doppen en zich met het heilige water te bekruisen. Van voorhoofd naar borst, de linkerschouder, de rechterschouder. Dat heeft Mark dus twee dagen niet gedaan. Ik doe het nooit. Waar blijft hij toch. Van het kastje is de inhoud eveneens conform de reglementen in orde. Kleren keurig aan hangertjes en op stapeltjes. Potje Brylcreem. Aangebroken rolletje Venco-drop. Verboden! Snoeperij moet worden bestraft en al helemaal in

de vasten. Tussen de handdoeken steekt iets uit dat kennelijk verstopt moet blijven. Een boekje? Ik heb het al in mijn hand. Alle lectuur, niet bestemd voor klaslokaal of kapel: verboden! Zeker een uitgaafje als dit. Een beeldverhaal. Mijn rozenkrans valt tussen de smoezelige bladzijtes terwijl ik op het bed ga zitten. Mark, Mark, wat een overtredingen.

Een tijd geleden heeft op het prikbord in de recreatiezaal van de broeders een krantenknipsel gehangen, rood omkaderd door Benedictus, onze overste, de enige in onze gemeenschap die de Volkskrant, dagblad voor katholiek Nederland, op zijn bureau krijgt. Een krant is iets uit de wereld waar wij van buitengesloten blijven, behalve het opperhoofd dat uitknipt wat hij van grote nieuwsaarde of stichtelijk acht voor zijn parochie. Wat betreft het eerste: Er is sprake van een watersnoodramp in de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden, door onze geëerbiedigde vorstin bezocht in waterlaarzen. Ook mochten we weten dat sedert begin vorige maand Jozef Stalin dood is, de antichrist, Beëlzebub in mensgedaante. Wij hoeven niet voor zijn zielenheil te bidden. Het rood omlijnde knipsel, waar Benedictus bovendien een palenwoud van uitroptekens bij had geplaatst, behelsde een artikel waarin werd betoogd dat plaatjesverhalen verderfelijk zijn voor de jeugd. Die wordt er leeslui van en, erger, raakt er moreel door op de dool. Dergelijke lectuur leidt tot normloosheid, imitatie, agressie, criminaliteit. Zelfs tot zelfmoord, dikwijls door ophanging. Geloof ik dit? Ik geloof sowieso niet zoveel meer. Stripboekjes en -blaadjes zijn in ons instituut dus helemáál taboe. Ook het onschuldige, onlangs opgerichte kinderweekblad waarin een eend in matrozenhemd maar met ontbloot onderlijf avontuurtjes beleeft met drie eender afgebeelde neefjes. Van vroeger weet ik dat er een beeldfeuilleton bestaat over een beer in ruitjescolbert die de naaktheid van de rest